

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 12 mars 1915 kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t om inrättande av spannmålslagerhus.

(1:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner av lika lydelse, nr 13 i första kammaren av greve *Alexander Hamilton m. fl.* och nr 37 i andra kammaren av herr *Ekerot m. fl.*, har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig och skyndsam utredning av frågan om spannmålslagerhus, samt att Kungl. Maj:t därefter ville för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Till stöd härför hava motionärerna anfört följande:

»Inom vårt land har frågan om inrättande av spannmålslagerhus under flere år varit föremål för uppmärksamhet. År 1901 hemställde hushållningssällskapens ombud, att lantbruksstyrelsen ville föranstalta om utredning beträffande sättet för inrättande av dylika lagerhus. Den begärda utredningen igångsattes år 1903 och förslaget överlämnades till lantbruksstyrelsen år 1907. Sedan åtskilliga korporationer samt hushållningssällskapens ombud år 1908 yttrat sig över förslaget, framlade lantbruksstyrelsen detsamma för Kungl. Maj:t, varest ärendet ännu vilar. Även år 1913 behandlade hushållningssällskapens ombud frågan om spannmålslagerhus och i samband därmed frågan om s. k. utförselbevis för spannmål, som livligt tillstyrktes.

Inrättandet av spannmålslagerhus är en fråga av den allra största betydelse för den svenska spannmålsodlingen. Under senare åren, då

ångtröskverk anskaffats, avtröska framförallt de medelstora och mindre jordbrukarne sin spannmål ganska tidigt på hösten och föra densamma i marknaden, som därigenom för en kort tid överfylls. Orsaken härtill är dels att de allra flesta lantmän sakna nödigt magasinsutrymme för spannmålens lagring, dels att de äro i behov av den inkomst försäljningen av spannmålen är avsedd att giva. Den spannmål, som lagras i brist på avsättningsmöjligheter, blir icke så sällan mindre väl behandlad, och som följd därav, särskilt om spannmålen är dåligt bärgad, mindre användbar för avsett ändamål. På grund av i allmänhet låga priser under den egentliga försäljningstiden, hösten, torde icke odlingen av brödsäd omfattas med det intresse, den onekligen förtjänar, och kvarnindustrien kommer på grund av rådande förhållanden att sakna en jämn tillförsel av inhemsk spannmål, varför behovet av brödsäd i större utsträckning än som vore nödvändigt fylls genom import.

Lagerhusfrågan är följaktligen en viktig fråga för jordbrukets avsättning, och vore den rätt ordnad, skulle nu förefintliga bristfälligheter kunna i avsevärd mån rättas. Men frågan har även från andra synpunkter, såsom den senare tidens händelser till fullo visat, en långt större räckvidd än man förut tänkt sig. Vi skola i detta sammanhang endast framhålla, att »brödfrågan» under den senare tiden givit anledning till allvarliga bekymmer, och statens livsmedelskommission har på grund av bristande lagerlokaler haft att kämpa med stora svårigheter vid importen av spannmål. Dessa svårigheter skulle givetvis varit vida mindre, om lagerhus funnits att tillgå, liksom säkerligen behovet av importerad spannmål under sådana förhållanden torde hava varit mindre än nu bland annat därigenom att partier, som sedermera i icke obetydlig utsträckning utfodrats till kreaturen, genom lagerhusen kommit ut i den allmänna marknaden. Härtill kommer, att myndigheterna i god tid fått en mera exakt kännedom om spannmålstillgången, varigenom importen kunnat tidigare ordnas. Vidare har behovet av lagerhus för arméns behov framträtt. Även om man anser sig icke för framtiden hava att räkna med så exceptionella förhållanden, som under senare tiden varit rådande, böra dock lärdomar hämtas av vad som förekommit, så att vi äro rustade att för framtiden möta även sådana svåra tider som de närvarande.

Spannmålslagerhusfrågan kan näppeligen ordnas utan statens mellankomst i en eller annan form. Även om spannmålslagerhusföreningar bildas, där icke redan nu förekommande centralföreningar äro i tillfälle

att medverka för frågans lösning, sakna dessa föreningar dock möjlighet att anskaffa såväl byggnads- som rörelsekapital, och ett samarbete mellan staten och enskilda sammanslutningar torde sålunda vara nödvändigt. Vi tilltro oss emellertid icke att ange några direktiv för frågans lösning, utan densamma torde tarva en skyndsam och allsidig utredning, varvid senaste tidens erfarenheter böra beaktas. Vid denna utredning bör enligt vår uppfattning frågan om utförselbevis, varförutan en lösning av spannmålslagerhusfrågan svårligen torde kunna ske, upptagas till prövning.

Med hänvisning till vad vi tillåtit oss anföra och med ytterligare understrykande av frågans betydelse för hela vårt folk, hemställes vördsam, — — — —.»

Vid nästlidna års senare riksdag väcktes i en inom andra kammaren avgiven motion, nr 49, förslag om utredning angående inrättande i riket av spannmålslagerhus. Motionen behandlades av kammarens femte tillfälliga utskott, som i avgivet utlåtande avstyrkte densamma. Kammaren beslöt i enlighet härmed, att motionen icke skulle till någon kammarens åtgärd föranleda. Av motiveringen till nämnda motion framgår, att densamma delvis haft ett helt annat syfte, än den nu förevarande motionen, varvid särskilt bör märkas, att vid de då ifrågasatta lagerhusen, vilka skulle uppföras på statens bekostnad, verksamheten skulle av staten själv bedrivas.

Utskottet.

Såsom i den nu ifrågavarande motionen framhålles, har lantbruksstyrelsen för Kungl. Maj:t framlagt frågan om inrättandet av spannmålslagerhus, varefter enligt vad utskottet inhämtat jämväl statskontoret avgivit utlåtande i ärendet. Därjämte hava från åtskilliga andra myndigheter yttranden inkommit i frågan, som emellertid ännu icke torde föreligga i fullt utrett skick.

Angående sättet för frågans lösning hava, såsom framgår av en utav docenten Nils Wohlin lämnad redogörelse i ämnet, intagen i dennes arbete »Det svenska jordbrukets inrikes avsättningsförhållanden», olika åsikter under den hittills verkställda utredningen kommit till synes. Sålunda har man icke kunnat ernå klarhet, huruvida lagerhusrörelsen borde börja med uppförande av smärre s. k. uppsamlingslagerhus ute på landsbygden eller med uppförandet av större s. k. centrallagerhus i hamnstäder eller större kommunikationsorter. Uti den i motionen åberopade år 1907 avslutade utredningen anfördes för landet i allmänhet, att de första större lagerhusen möjligen borde uppföras vid respektive centrala

inköpsföreningars i länen nederlagsorter, under det att man ännu någon tid för vinnande av närmare erfarenhet borde uppskjuta byggandet av uppsamlingslagerhus i bygderna, och förordades särskilt vad Skåne beträffar systemets genomförande på så sätt, att snarast möjligt medelstora lagerhus (beräknade för 2,000 à 4,000 ton) uppfördes i Svenska lantmännens centralförenings inskeppningsorter och huvuddepåer (Hälsingborg, Malmö, Simrishamn eventuellt Trälleborg), varefter dessa lagerhus först senare skulle efterföljas av ett antal vida mindre och enklare för högst 800 à 1,500 ton å de viktigare leveransorter, som efter hand visade sig därtill mest ägnade. För andra landsdelar åter med större avstånd och besvärligare kommunikationer bleve behovet av uppsamlingslagerhus här och där i bygderna naturligtvis än mer trängande.

Svenska lantmännens riksförbund har däremot i ett av förbundet avgivet yttrande gjort gällande, att försäljningen av spannmål i Skåne vore någorlunda tillfredsställande ordnad genom de handlande, kvarnar och bryggerier, som uppträdde konkurrerande med varandra, vartill komme, att under senaste åren ett fullt modernt spannmålslagerhus blivit på enskilt initiativ anlagt och medfört för lantmännen synnerligen gynnsamma verkningar på spannmålsmarknaden. Däremot ansåge förbundet, att i Skåne föreläge ett trängande behov att få smärre uppsamlingslagerhus anlagda här och var på landsbygden. För mellersta Sverige, där handeln ej vore så organiserad och kommunikationerna ej så utvecklade, skulle dock spannmålslagerinstitutionen komma att medföra de största fördelarna. Här vore i de förnämsta sädesproducerande länen större spannmålslagerhus av behovet påkallade, men dessa uteslöte icke smärre uppsamlingslagerhus.

Den åsikten har allmänt omfattats, att spannmålslagerhusen icke skulle kunna komma till stånd i önskvärd utsträckning utan statens ingripande. Beträffande sättet för statens mellankomst har förslag väckts om inrättande av en lånefond, varifrån understöd skulle kunna beviljas i form av lån till byggnadernas uppförande åt föreningar, som bildats med ändamål att för delägarnas gemensamma räkning inrätta lagerhus och bedriva därmed förenlig verksamhet.

Beträffande lånens storlek och lånevillkoren hava emellertid olika förslag framställts. Svenska lantmännens riksförbund har i detta avseende hemställt om bildandet av en statens lånefond å 3,000,000 kronor, från vilken lån skulle beviljas helst med samma belopp, som lagerhusen visat sig kosta i uppförande.

Den nu föreliggande frågan är obestridligen av stor betydelse och tilldrager sig en alldeles särskild uppmärksamhet på grund av de fördelar, som en tillfredsställande lösning av densamma komme att medföra för våra jordbrukare, även de mindre. Såsom i motionen påpekas, skulle nämligen dessa, därest lagerhus funnes tillgängliga för spannmålsens uppläggning och förvaring, bliva i tillfälle att få sin spannmål avyttrad vid en med hänsyn till priset lämpligare tidpunkt än hittills kunnat ske. Genom att, såsom för närvarande är fallet, flertalet jordbrukare på grund av ekonomiska orsaker omedelbart efter skördens avträskning nästan samtidigt föra densamma i marknaden, uppstår i följd härav ett sådant öfverskott däri, att en nedtryckning av priserna icke kan undvikas. Funnes däremot tillfälle till spannmålsens lagrande för någon tid framåt, skulle härigenom en utjämning av priserna enligt utskottets mening kunna åstadkommas, vilken jämväl, såsom befrämjande en väl ordnad spannmåls-handel, skulle indirekt komma den sädesförbrukande allmänheten till godo och därvid bliva till ekonomisk fördel, icke minst för de nordligare delarna av landet med deras i förhållande till landet i övrigt ringa sädesproduktion. Det torde ock kunna påräknas, att genom den kontroll, som vid lagerhusen givetvis kommer att ske å de olika spannmålspartiernas kvalitet, lagerhusrörelsen skall vara ägnad att medverka därtill, att jordbrukarne i högre grad än hittills skett, inrikta sin strävan på att genom rationell behandling av sädesgrödorna erhålla så god kvalitet som möjligt. Uteslutet är ej heller, att den nu ifrågavarande rörelsen kan främja utbyte mellan de olika delägarne i lagerhusförningarna av lämpliga spannmålssorter för utsäde. Genom beredande av tillfälle för jordbrukarne att efter avlämnandet av spannmålen vid lagerhusen mot säkerhet i densamma erhålla lån till viss del av spannmålsens värde skulle även lagerhusrörelsen kunna i viss mån tillgodose jordbrukarnes kreditbehov. Slutligen vill utskottet betona vikten för landet av att under sådana förhållanden, som nu äro rådande, äga tillgång på stora lokaler för uppläggning av brödsäd.

Utskottet har emellertid icke förbisett, att svårigheter äro förenade med frågans lösning, därvid främst torde bära framhållas våra jordbrukares ofta visade obenägenhet för sammanslutningar i och för gemensam försäljning av jordbrukets produkter. Även bör härvid ej heller underskattas svårigheten att så anordna lagerhusen, att icke kostnaderna för deras uppförande och den vid dem bedrivna rörelsen överstiger de ekonomiska fördelar, som stå att vinna genom deras inrättande. Då emel-

Iertid de nu angivna svårigheterna enligt utskottets mening icke äro sådana, att de kunna tillmätas avgörande betydelse i förhållande till de med lagerhusens inrättande beräknade fördelar för landets olika delar, finner sig utskottet kunna i huvudsak tillstyrka motionärernas förslag. Vid den sålunda förordade utredningen, vilken utskottet anser böra bedrivas så skyndsamt, som omständigheterna kunna medgiva, torde jämväl såsom motionärerna föreslagit lämpligen tagas under övertägande, huruvida med en lösning av nu förevarande fråga bör förknippas det av motionärerna berörda spörsmålet om s. k. utförselbevis.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utred-
ning av frågan om spannmålslagerhus, samt därefter
för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna ut-
redning kan föranleda.

Stockholm den 12 mars 1915.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Närvarande: hrr Persson, Ericsson, Odelberg, Petersson, Holmquist, Fahlén,
Hellström, Lindblad, Linders, Åkerlund, Nilsson i Tånga, Sjöblom,
Ekerot, greve Hamilton, greve Wachtmeister och Nilsson i Linnås

Reservation

av herrar Nilsson i Tånga och Sjöblom.